

Тероризм як форма організованої злочинності

Орел Юлія Сергіївна – науковий співробітник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

У статті розкриваються питання взаємозв'язку терористичних та інших злочинних організацій, місце тероризму в організованій злочинності.

Ключові слова: організована злочинність, тероризм, терористичні організації.

Постановка проблеми. Останнім часом тероризм виокремлюють в особливий вид організованої злочинності. На нашу думку, тероризм можна розглядати як вищу форму організованої злочинності. Організована злочинність і тероризм – взаємопов'язані явища, що містять у собі низку однакових ознак. Однак, між ними також існують принципові відмінності.

У зв'язку з цим, метою цієї статті є визначення місця тероризму в структурі організованої злочинності, пошук ефективних методів боротьби з організованою злочинністю в усіх її проявах, дослідження відмінностей і подібностей між терористичними та іншими злочинними організаціями.

Стан наукової розробки проблеми. Дослідженню відмінностей і подібностей між організованими й терористичними організаціями у своїх роботах присвячували увагу такі вчені: В. Ф. Антипенко, В. П. Ємельянов, В. А. Ліпкан, М. Л. Мельник, Д. Й. Никифорчук, М. М. Руденко, М. В. Семикін, С. А. Солодовников, М. І. Хавронюк.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” [1] організована злочинність – сукупність злочинів, що вчиняються у зв'язку зі створенням і діяльністю організованих злочинних угруповань. Згідно з Законом України “Про боротьбу

з тероризмом” [2] організація незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, а також участь у таких актах, визнається терористичною діяльністю. Тобто, організована злочинність і тероризм – це взаємопов'язані та дуже схожі за своєю структурою явища. Крім того, терористичні організації включають у себе майже всі ознаки, притаманні злочинним угрупованням.

Незважаючи на те, що злочинні угруповання найчастіше вдаються до застосування тактики терору та вступають у вигідні для них союзи з терористами, цілком очевидно, що мета цих угруповань не в повній мірі збігається з цілями терористів. Найчастіше лідери злочинних організацій вдаються до терору для того, щоб створити більш сприятливі умови для діяльності своїх злочинних підприємств. Їхні дії нерідко спрямовані проти конкретної політики держави у сфері забезпечення законності, проведення відповідних економічних та соціальних реформ тощо [3].

З метою більш детального вивчення і протидії таким негативним і протиправним діям як тероризм і організована злочинність необхідно з'ясувати, які ж саме відмінності існують між організованими злочинними угрупованнями і терористичними організаціями.

В. Ф. Антипенко зазначає такі відмінності між тероризмом і злочинністю:

1. У терористів, як у будь-якого політичного руху, є підтримка серед широких верств населення. У кримінальної злочинності – лише противники в соціальному розумінні.

2. Тероризм, його цілі, а також засоби та методи дій можуть відповідати державній політиці окремих країн і підтримуватись ними. Кримінальна злочинність ніколи ніким не підтримувалася на державному рівні.

3. Труднощі в досягненні узгодженості міждержавної та міжнародної позиції щодо протидії тероризму обумовлені економічними, політичними та іншими інтересами. З питань боротьби проти кримінальної злочинності не існує принципових розходжень, процес консолідації країн йде швидше у цьому напрямку.

4. Тероризм має на меті здобуття незалежності, державно-територіальний переустрій, радикальні соціально-економічні зміни. Кримінальна злочинність таких цілей не ставить. Вона паразитує на державній системі.

5. Тероризм (за виключенням державного) не приховує свого існування. Кримінальна злочинність намагається перейти в латентну сферу.

6. Для терористів характерна висока взаємодопомога, об'єднання на ідейно-духовній основі,

яка практично відсутня в кримінальній злочинності.

7. У терористів, зазвичай, відсутній корисливий мотив, що є часто визначальним для кримінальної злочинності.

8. Тероризм являє собою загалом насильницькі акції непрямой дії. Для учасників злочинного угруповання характерне насилля з прямою метою.

9. З об'єктивної сторони, тероризм включає в себе низку актів насилля, що є ланцюгами одного процесу, які нерідко переходять у військові конфлікти малої інтенсивності, повстанські та партизанські дії. Кримінальна злочинність характеризується разовими, спорадичними актами з конкретною метою, яка досягається.

10. Особливу значущість має те, що досягнення терористичних цілей боротьби руху передбачає, зазвичай, високий соціальний рівень та посадове положення учасників [4].

Однак, між цими організаціями існують стійкі зв'язки. Терористичні організації, в першу чергу, переслідують політичні цілі, для досягнення яких необхідні чималі кошти. Основною метою співпраці терористичних організацій з іншими злочинними угрупованнями є добування коштів для фінансування своєї діяльності. Тероризм може фінансуватись за рахунок держави, за рахунок отримання прибутків від законного бізнесу, благодійних заходів і за рахунок незаконних засобів, що проявляються у відверто злочинній діяльності (вимагання, наркоторгівля, викрадення людей тощо). Оскільки не всі терористичні організації мають підтримку з боку держави і не мають змоги на законних підставах отримати кошти для здійснення своєї діяльності, особливу увагу слід приділити незаконним методам, за допомогою яких отримуються фінансові ресурси. Існують такі форми співпраці як наркотероризм, торгівля людьми, зброєю, контрабанда, вимагання тощо.

Відповідно до доповіді Європолу щодо стану і тенденцій розвитку терористичних загроз у Європейському Союзі (European Union terrorism situation and trend report 2014 TE-SAT 2014) [5] терористи розробили підхід до збору коштів, що полягає у різноманітних методах, які використовуються, в тому числі у різноманітних видах злочинної, законної діяльності (наприклад, продаж видань і атрибутики), а також "напівлегальній" діяльності (наприклад, "податки", зібрані з конкретних громад, або зловживання благодійними пожертвами).

Робітнича партія Курдистану вже давно використовує курдські громади у Західній Європі з метою генерування значної фінансової підтримки. Фінансування організації, в основному, досягається за рахунок внесків, продажу видань і прибутків від проведення заходів. Крім того, керівництво партії щороку організовує кампанію зі збору коштів. 12 лютого 2013 року в Франції та Іспанії за підозрою у зв'язках або фінансуванні Робітничої партії Курдистану було заарештовано 23 особи.

Також слід зауважити, що співпраця між терористичними і злочинними організаціями набуває все нових форм. Наприклад, новий метод фінансування терористів спостерігався у 2013 році в Бельгії. Члени курдської громади проводили маніпуляції з лічильниками електроенергії в своїх оселях або на роботі. За таку послугу наближені особи мали надати частину "збережених" таким чином коштів. Існують підозри, що таким шляхом було отримано і передано до Робітничої партії Курдистану значну суму грошей.

В іншій справі в рамках ЄС у 2013 році з'явилися підозри, що кошти, здобуті шляхом викрадення кредитних карток, кишенькових крадіжок, продажу викрадених речей тощо, було використано з метою надання фінансової підтримки алжирській організації з посиланням на "Аль-Каїду".

"Аль-Каїда" в ісламському Магрибі, як і інші терористичні групи, що знаходяться поза межами Європейського Союзу, використовують викрадення людей з метою отримання доходів.

Правоналаштовані екстремістські організації фінансують свою діяльність за допомогою проведення музичних подій і продажу супутніх товарів (фензинів, компакт-дисків з White Power Music), які слугують платформою для пропаганди. Метою правоекстремістських угруповань є придбання відповідних хостів для забезпечення проведення своїх заходів і контролю над отриманими потоками доходів.

Кілька розслідувань у державах-членах Європейського Союзу стосувалися зловживань благодійними і некомерційними організаціями з метою збору коштів для терористичних організацій. У більшості випадків, заклики до пожертвувань були опубліковані на веб-сторінках і форумах. В одному антитерористичному розслідуванні було зазначено, що інформацію щодо заходів з надання гуманітарної допомоги було розміщено у соціальній мережі "Facebook". Грошові пожертви пропонувалось здійснювати через обліковий запис PayPal. Приклади таких благодійних зловживань свідчили про підтримку декількох терористичних організацій, включаючи Революційну народно-визвольну партію (Revolutionary People's Liberation Party/Front) і ХАМАС. Крім того, деякі неприбуткові організації також підозрюються у роботі "під прикриттям" з метою поширення терористичної пропаганди і фінансування вербування молодих осіб для участі у конфлікті в Сирії.

Стандартний метод руху грошових коштів на підтримку тероризму включає в себе використання грошових кур'єрів. Велику кількість готівки перехоплено у вузлових аеропортах, транснаціональних залізничних вокзалах. Є підозра, що ці грошові кошти було зібрано з пожертвувань та інших заходів. Наприклад, у листопаді 2013 року в аеропорту Брюсселя у двох ліванських пасажирів було знайдено майже 770 000 євро. Хоча прямі докази, що зазначені кошти направлялись для фінансування тероризму, відсутні, є підозра, що частина з них призначалась

для Хезболи в Лівані. У липні 2013 року військово-крило Хезболи було включене до списку терористичних організацій Європейського Союзу.

Більшість досліджень боротьби з тероризмом мають фінансову складову, як правило, щодо вербовки, подорожей, оперативного та/або матеріально-технічного забезпечення. Наприклад, у липні 2013 року в Кенії було затримано громадянина Франції разом з двома моджахедами (Harakat al-Shabab al Mujahidin (HSM), Young Mujahidin Movement), які намагались незаконно в'їхати в країну. Три чоловіки перебували у розшуку в Європейському Союзі за звинуваченням у тероризмі.

Підсумовуючи викладене, стає очевидним, що тероризм дуже схожий з організованою злочинністю і є одним із її різновидів. Незважаючи на існуючі відмінності між терористичними та іншими злочинними організаціями, розглядати тероризм поза межами організованої злочинності, на наш погляд, недоцільно. Більше того, злочинні та терористичні організації в сучасних умовах усе більше співпрацюють і зміцнюють зв'язки між собою.

Тероризм – це явище, яке набуває все більш загрозливих масштабів у світі й для його викорінення слід докладати зусиль усій міжнародній спільноті. Все частіше організована злочинність набуває транснаціонального характеру, тому державі самотужки досить складно, а іноді взагалі неможливо, ефективно боротися з цим явищем. Тероризм і організована злочинність загрожують стабільному розвитку соціальних, економічних, політичних та інших відносин. Особливу увагу слід звернути на імплементацію міжнародних норм у внутрішнє законодавство, оскільки дії, які визнаються злочинами в одній державі, в іншій є абсолютно легальними. Окрім заходів з ліквідації вже існуючих терористичних організацій необхідно докладати зусиль для усунення умов, що сприяють тероризму. Тобто, для ефективного подолання тероризму міжнародній спільноті слід об'єднати свої зусилля задля розробки єдиної стратегії боротьби з тероризмом у світі.

Список використаних джерел

1. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341-ХІІ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3341-12/print1389886495650219/>.

2. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 берез. 2003 р. № 638-ІV / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/638-15/print1365429924248511/>.

3. Берест Г. С. Організована злочинність і тероризм / Г. С. Берест / Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2008. – № 18. – С. 21–26.

4. Бова А. А. Окремі аспекти проблеми визначення поняття “тероризм” [Електронний ресурс] / А. А. Бова, В. І. Литвенко // Тероризм і боротьба з ним. – К., 2000. – Т. 19. – С. 92–117. – Режим доступу :

<http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=1024>.

5. European Union terrorism situation and trend report 2014 te-sat 2014 / [Electronic resource]. – Mode of access :

https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europol_tsat14_web_1.pdf.

В статтє анализується вопрос взаимосвязи террористических и других преступных группировок, место терроризма в организованной преступности.

This article analyzes the question of the interconnection of terrorist and other criminal groups, the place of terrorism in organized crime.

Стаття надійшла до редакції журналу 20 жовтня 2014 року.